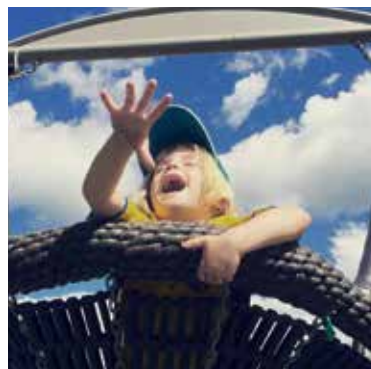

Lokalekonomisk analys i Örbyhus

Utveckla
ÖRBYHUS TOBO VENDEL

FF FRAMTIDS
FABRIKEN

Grund för en välmående bygd

Lokalekonomisk analys (LEA) handlar om att kartlägga resurser i närområdet för att se vilken utvecklingspotential som finns för att t. ex. skapa nya företag och arbetstillfällen. Ett sätt att se på det hela är att tänka - vad spenderar människor sina pengar på och var? Går det att "tappa till" vissa av hålen som läcker resurser från området genom att konsumera mer lokalt? Vår LEA ska vara en grund för en välmående bygd. Det handlar inte bara om siffror, utan om resurser t. ex. i form av föreningsliv, natur och kultur.

Vi vill med vår LEA få reda på:

- Vilka resurser och behov som finns här
- Vad vi invånare konsumerar

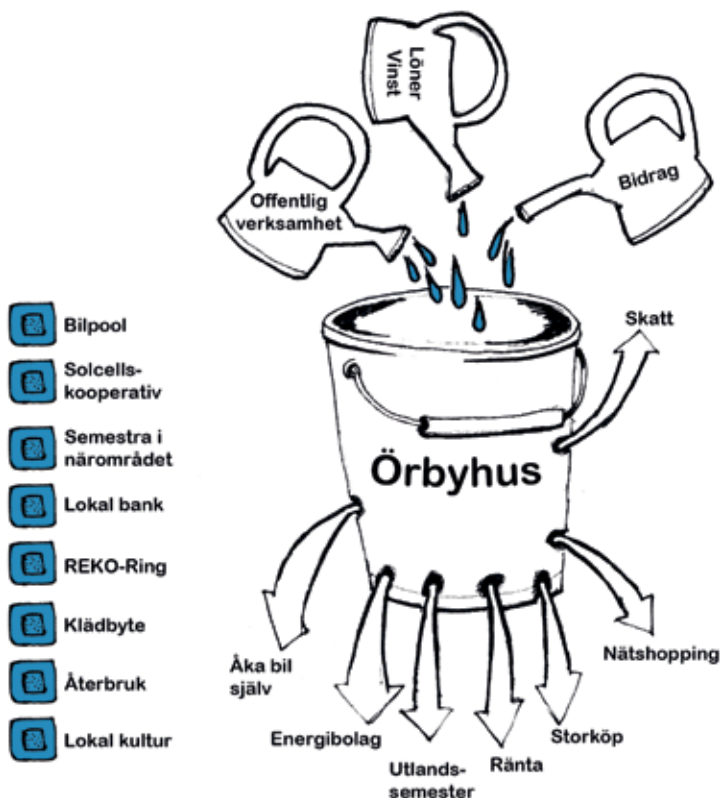
Vår LEA bygger på statistik från Statistiska centralbyrån (SCB), och har kompletterats med egen kunskap och efterforskningar i form av:

- Intervjuer med företag och föreningar (ett urval)
- Enkät till invånare
- Analys av intervjuer och enkätsvar

Denna LEA är en del av projektet Framtidsfabriken som föreningen Utveckla Örbyhus Tobo Vendel (ÖTV) driver 2018-2021. Projektet syftar till att kartlägga nuläge, behov och idéer samt främja omställning till hållbar utveckling i bygden. Nästa steg blir att använda LEA som grund för att ta reda på vad vi invånare vill med framtiden och sedan fråga oss - hur når vi dit?

Boende i Tobo och Vendel är välkomna att höra av sig för stöd att genomföra LEA!

Örbyhus historia

Örbyhus samhälle började växa upp efter att järnvägssträckan Stockholm-Uppsala-Gävle drogs förbi här år 1874. Under 1900-talets början utvecklades Örbyhus till ett starkt industrisamhälle med flera fabriker. Under några årtionden hade Örbyhus en betydande textilindustri som sysselsatte närmare 300 personer.

Även om sysselsättningen i samhället minskat har befolkningen ökat stadigt (med ca 100 personer per år) sedan 1950-talet. 1952 gick Vendel och Tegelsmora socknar samman och bildade Vendels kommun, som sedan gick samman med Tierps kommun 1974. I början av 1990-talet började Upptåget åka mellan Uppsala och Tierp och sedan dess har fler flyttat till Örbyhus och många pendlar till arbete på annan ort.

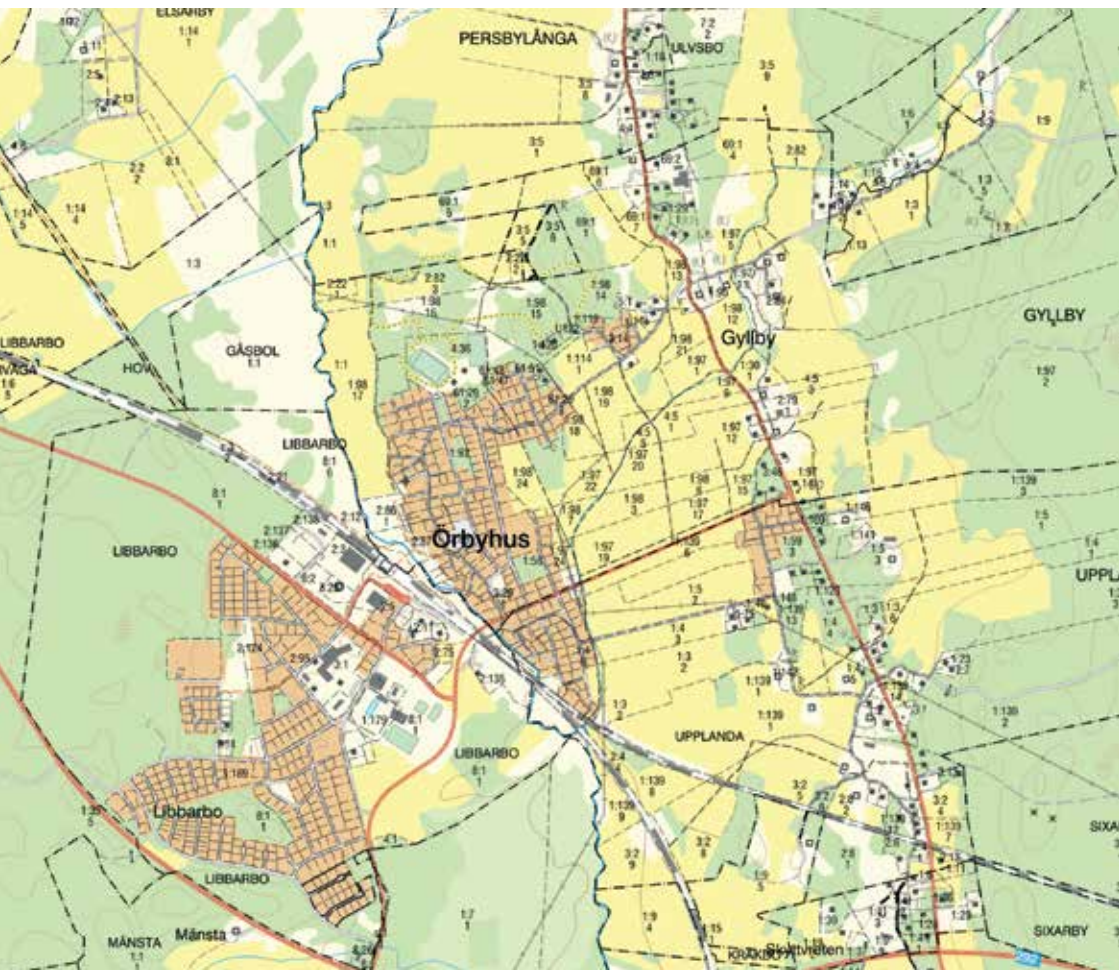
Örbyhus idag

Statistiken från SCB gäller Örbyhus tätort, Upplanda, Gyllby och Persbylånga. Vi valde indelningen genom att utgå från kommunens statistik. Statistiken gäller för Örbyhus tätort samt Upplanda, Gyllby och Persbylånga.

Antal hushåll: 1088

Antal invånare: 2390

Antal fastigheter: 602, varav 7 obebodda

Arbete och pendling

Antal förvärvsarbetande:	1187
Disponibel årsinkomst per hushåll:	336 000 kr
Örbyhus totala köpkraft:	365 568 000 kr

Pendling:

- 10% bor och jobbar i området.
- 90% av de som arbetar pendlar ut.
- 82 personer arbetspendlar in till området.

Foto: Bryan Casey Davis

De tre mest frekventa kommunerna som folk arbetspendlar ut till:

- 41% till Uppsala kommun
- 34% till Tierps kommun
- 10% till Östhammar

Största näringsgrenarna efter antal arbetstillfällen i och utanför bygden:

Vård och omsorg (22%)
Byggverksamhet (13%)
Tillverkning och utvinning (12%)
Utbildning (11%)
Företagstjänster (10%)

Antal arbetsställen i bygden:

150 varav 114 inte har några anställda. 31 ställen har 1-4 anställda.

De största näringsgrenarna för företag i bygden:

Jordbruk, skogsbruk och fiske:	26
Byggverksamhet:	25
Verksamhet inom juridik, ekonomi, vetenskap och teknik:	21
Handel; reparation av motorfordon:	11
Fastighetsverksamhet:	10

De största arbetsgivarna i bygden:

Örbyhus skola (Tierps kommun; utbildning)
Äldreboende (Tierps kommun; vård och omsorg)
ICA (17 anställda; handel)

Foto: Bryan Casey Davis

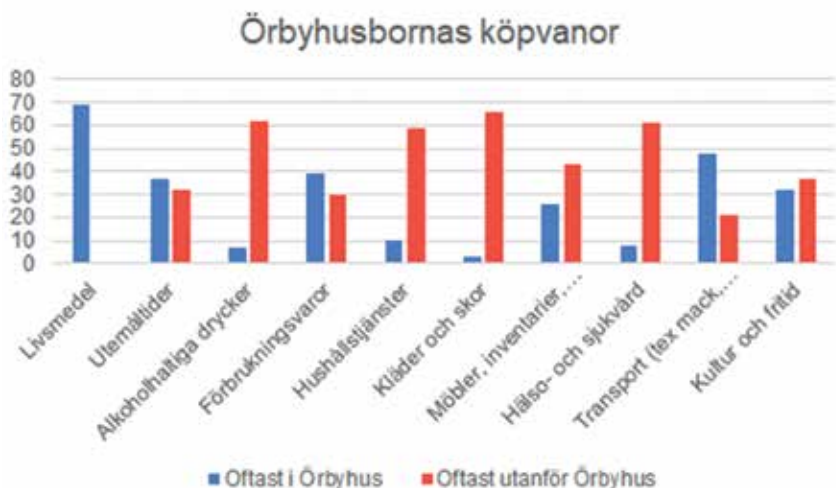
Hur använder vi våra pengar?

Både privatpersoner, företag och det offentliga använder pengar. Tillsammans använder vi mycket pengar när vi köper och säljer varor och tjänster.

När vi fokuserar på den lokala ekonomin i Örbyhus är vi nyfikna på hur intäkter genereras i ett geografiskt avgränsat område. Våra intäkter får vi genom att vi som personer och företag är aktiva på lokala, regionala, nationella och i vissa fall internationella marknader. Intäkter till Örbyhus genereras både av företag som säljer produkter, samt av att boende i Örbyhus pendlar härifrån för att sälja sina tjänster på andra orter.

Det andra vi är intresserade av när vi tittar på den lokala ekonomin är hur vi använder våra intäkter lokalt. Genom att handla lokalt bidrar vi till att göra lokal ekonomisk verksamhet möjlig. Detta gäller både för företag, offentliga institutioner, föreningar samt privatpersoner och deras hushåll.

Under juni 2019 kunde invånare svara på vår enkät om hur de konsumerar. Den fanns tillgänglig digitalt, men även som pappersenkät på ICA och på Möbelaffären. Enkäten hade 82 svarande, varav 55 från Örbyhus. Enkäten visade att livsmedel handlas nästan uteslutande lokalt men det önskas fler alternativ för att öka utbudet och pressa priserna. 59% handlar förbrukningsvaror lokalt. 68% handlar drivmedel och biltjänster i orten. Ungefär 50% av tjänster inom kultur/fritid samt utemåltider handlas lokalt. Örbyhus möbelbutik är välbesökt men endast 37% av de tillfrågade handlar där. Enbart 14% använder lokala

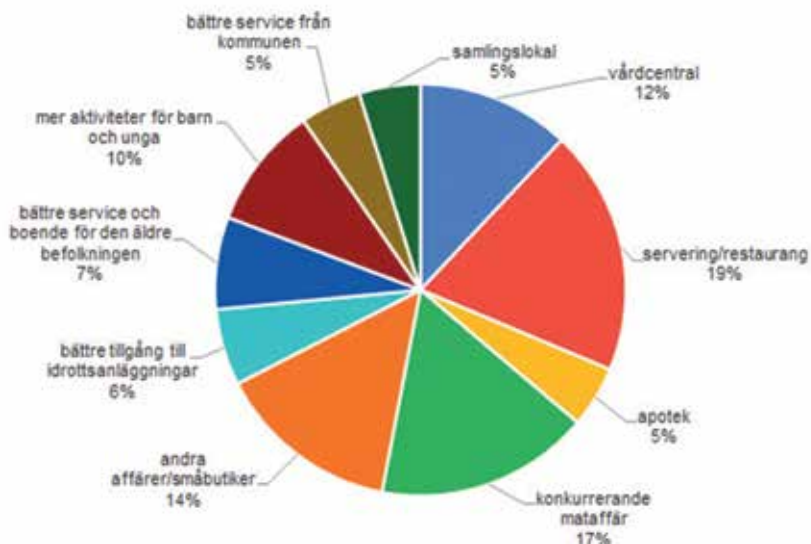

företag som erbjuder hushållstjänster.

De som handlar lokalt uppger att när de väljer att handla utanför orten gör de så för att utbudet är bättre utanför orten (64%), för att det är bättre priser utanför orten (37%) eller för att det är smidigt att handla i samband med annat ärende/arbete (28%).

Det som invånare uppger att de saknar är till stor del mångfald i utbudet, bland annat fler serveringar. Här finns det utrymme för etablering av kafé och/eller annan restaurang (som inte är pizzeria). En del Örbyhusbor efterfrågar fler boendeformer och även lokal vårdcentral med tillgång till läkare/tandvård. Även om nästan alla handlar från den lokala ICA-butiken så upplever många att det saknas en konkurrent.

Vad saknar du på din ort som borde finnas i framtiden?

Så här skulle det kunna se ut

Lokal köpkraft

I statistiken från SCB finns det en enkätundersökning från 2009-2012 som visar hur mycket hushållen spenderar på t. ex. livsmedel och hushållstjänster. Denna visar tyvärr endast ett genomsnitt för hela Sverige. För att få reda på hur det ser ut i Örbyhus skulle vi behöva exakta siffror på omsättningen i alla lokala hushåll och företag. Detta är inte praktiskt genomförbart och vi har valt att inte använda den del av underlaget från SCB då det inte är relevant för vår analys.

Det vi däremot kan säga är att - ju mer vi konsumerar lokalt, desto bättre är det för bygden! Då får vi ett bättre utbud och fler arbetstillfällen. Om alla över 16 år spenderar 10 kr mer i Örbyhus per dag så skulle det generera ungefär 7 miljoner per år. Det skulle kunna innebära t. ex.:

- 14 heltidsanställda
- kundunderlag för t. ex. café, bageri, restaurang

Service och företag

Service

- Skola F-9/fritidsgård
- Bibliotek
- Distriktssköterska
- Äldreboendet Vendelgården/hemtjänst/gruppboende
- Mataffär som är post- och apoteksombud
- Möbelaffär/färgaffär
- Pizzerior/restauranger
- Bilverkstad/däckservice/biluthyrning
- Jordbrukare/matproducenter - kött, mjölk,

Företagen vi har intervjuat tycker att det är positivt att driva företag i Örbyhus, framför allt eftersom man får en personlig relation till kunderna. Företagen har en positiv bild av framtiden och vill utveckla sina verksamheter.

Det som lockar lokala kunder till företagen är förmodligen att det är smidigt att handla på hemmaplan och att det finns en trygghet i att känna igen den som jobbar i kassan. Något annat som lockar kunder är ett bra sortiment. Att handla närproducerat är aktuellt i samhällsdebatten, vilket företag hoppas ska göra att fler handlar på hemmaplan.

För att företag i Örbyhus ska kunna anställa fler och öka verksamheten behövs ökad omsättning, vilket kan uppnås genom att fler handlar lokalt. Några företag tar upp att de vill utöka verksamheten med olika grenar och behöver hitta kompetent personal. En jordbrukare tar upp att han skulle behöva sälja fler köttlådor direkt till kunder istället för till slakteri.

Generellt finns det ett bra samarbete mellan företag på orten, t. ex. genom

Foto: Bryan Casey Davis

ÖTV Företagarförening, men oftast sköter företag sig själva. De företag vi har intervjuat handlar av andra lokala företag. Om man ska t. ex. måla om på sitt företag köper man färg från Örbyhus färgaffär.

Några utmaningar och faktorer som skulle underlätta är:

- Hitta kompetent personal
- Större/bredare kundunderlag
- Få fler att handla direkt av producenten
- Få fler att handla lokal
- Nå ut/marknadsföring
- Centrumutveckling (t. ex. med fler evenemang)
- Kompletteringsbutiker (t. ex. apotek, systembolag)
- Uppåtåget anses som både positivt och negativt
- Få kommunen att upphandla mer lokalt
- Dela maskiner och byta tjänster med varandra

Kultur, fritid och föreningsliv

Föreningar bidrar till att skapa gemenskaper där man träffar andra kring ett gemensamt intresse. För nyinflyttade blir föreningslivet ett sätt att lära känna andra på orten. De som är aktiva i föreningslivet har också roligt och trevligt när de engagerar sig.

Generellt finns det ett bra samarbete mellan föreningar och företag på orten. Detta bygger dock mycket på personliga kontakter och att man helt enkelt vet vem som kan tänkas hjälpa till med vad. Den typen av nätverk är svåra att återskapa och visar på vikten av engagerade personer som kan underlätta samarbeten.

En del föreningar har många äldre medlemmar och att man gärna vill ha fler unga som engagerar sig. Många har också svårt att hitta personer som vill sitta i styrelsen, eller på annat sätt jobba aktivt i föreningen.

Något som arbetsgruppen diskuterat är - hur får vi orten och bygden att hänga ihop? Hur skapar vi något sätt och någon plats där lokala aktörer (både företag, föreningar, konstnärer, m.m.) syns tillsammans och stärker varandra!

För naturresurser och besöksmål i ÖTV finns idéprogrammet *Två socknar* som togs fram 2016 av ordförandena i föreningen Tegelsmorasjön och föreningen Vendelsjön. Den finns att ladda ned på Utveckla ÖTV:s hemsida.

Kultur, fritid och föreningsliv:

- Inomhus- och utomhusbad (50m med hopptorn) och bastu
- Sporthall
- Gym
- Idrottsplats
- Elljusspår
- Ishockeyrink
- Fotbollsplaner
- Multiarena
- Boulebanor
- Skateramp
- Pulkabackar
- Lekparker
- Golfbana
- Örbyhus slott
- Olika kyrkor/församlingar
- Pensionärsföreningar
- Sällskapet för Vendel- och Vikingatid
- Biodlarförening/biologisk förening/trädgårdsförening
- Olika idrottsföreningar för fotboll/innebandy/friidrott/tennis/golf/dart
- Musikcentrum
- Örbyhusdagen/kvitterkvällar

Prognos och samhällsplanering

Det finns flera faktorer som påverkar hur många som bor här i framtiden, t. ex. byggnation av bostäder. För att locka fler invånare är det viktigt att satsa på infrastruktur och offentlig service som skola, badanläggning m.m. Några saker som vi vet är:

- Tierps kommun arbetar på en ny Översiktsplan för 2050.
- Tierps kommun ska under 2020 presentera förslag på detaljplan för Västra Libbarbo - i nuläget beräknas planen möjliggöra för mellan 100 till 120 nya bostäder.
- Tierps kommun antar under 2020 en detaljplan för Örbyhus centrum som möjliggör för bostäder och en satsning på bad och sporthall i form av större yta för rekreation.
- Tierpsbyggen planerar för ca 80 hyreslägenheter i Örbyhus centrum.
- 10 lägenheter kommer under 2020 att färdigställas i gamla hotellet på Tegelsmoravägen.

År 2040 beräknas det enligt en prognos från SCB att bo cirka 4875 personer i ÖTV (2019 var antalet 4573). Befolkningsprognosen har inte räknat in den eventuella nybyggnation som nämns ovan. Om vi bara räknar på befolkningsprognosen innebär det 302 personer fler i ÖTV. Om vi också räknar med planerad byggnation (ca 200 bostäder) och räknar på genomsnittlig boendetäthet om två personer per bostad innebär det 700 personer totalt för ÖTV.

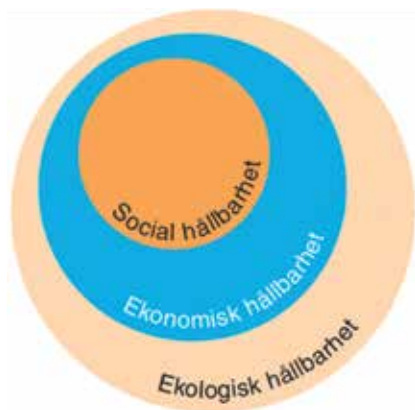
Framtida lokal köpkraft

Om andelen av dessa 700 personer som är över 16 år är ungefär lika stor som i nuläget (ca 80 procent) betyder det 563 personer. Om vi räknar med att dessa 563 personer konsumerar lokalt för 10 kr per dag så genererar det cirka två miljoner kronor per år. Det skulle kunna innebära t. ex. två heltidsanställda och kundunderlag för tex nytt café/bageri/restaurang.

Dessutom är det ett tillskott på personer med idéer och engagemang - något som inte så enkelt räknas i kronor och ören.

Hållbar bygd

Vi som bor i Örbyhus - hur gör vi för att uppnå en hållbar bygd som kan hantera utmaningar av olika slag? Hur kan vi trivas bättre och samtidigt använda mindre material och energi? Hållbar utveckling handlar om att se på pusselbitarna socialt, ekonomiskt och miljömässigt. Genom att leva mer lokalt blir det möjligt! Genom att ta ansvar för vår egen bygd och vår framtid ökar också förståelsen för hur lokalt och globalt hänger ihop.

Ju mindre vi köper varor och tjänster från andra håll desto mer har vi kvar i form av både pengar och tid att använda här. Det betyder inte att var och en helt måste sluta storhandla eller t. ex. gå på teater i Uppsala. Att välja det lokala före andra alternativ lite oftare kan ge stor effekt. Små saker gör stor skillnad för företag och föreningsliv här!

Agenda 2030 är FN:s globala mål för en hållbar utveckling. I Tierps kommun ska dessa integreras i kommunens verksamhetsplan och budget, och vägas in i den nya översiktsplanen. Målen förverkligas till stor del i lokalsamhället, alltså på platsen där folk bor! Vi hoppas att vi tillsammans kan göra det enkelt för invånare att vara mer delaktiga i samhällsutvecklingen.

Utveckla ÖTV anordnar omställningsutbildningar, kontakta oss om du vill veta mer!

Hur kan du leva mer lokalt?

Lokalekonomi handlar om att hantera de resurser som finns här. Det gäller t. ex. pengar, tid, energi och natur. Vi vill understryka hur viktigt det är att leva och handla lokalt! Vi lever lokalt dels när vi köper lokalproducerat, när vi handlar produkter i butikerna som finns här eller när vi köper tjänster av lokala företag. Vi lever lokalt också när vi engagerar oss i föreningslivet här, besöker närnaturen, osv.

- Handla direkt av lokala matproducenter genom REKO-ringen
- Handla mer lokala råvaror överlag. Det kan till exempel utmynna i att mattroducenter kan utöka sin verksamhet t ex genom att börja förädla sina råvaror i större utsträckning, anlägga ett sågverk, m.m.
- Handla i butikerna som finns här istället för någon annanstans
- Hyr bil i Örbyhus istället för att köpa en egen
- Tanka på Örbyhusmacken
- Anlita lokala hantverkare
- Engagera dig i en förening
- Gå på evenemang som anordnas i bygden
- Hälsa på personer som du möter på gatan
- Använd badet, elljusspåret och andra lokala resurser
- Var med på kläd- och prylbytardagar.

Nästa steg

Vi vill med den här rapporten samla in tankar och idéer om vad vi som bor i Örbyhus vill med framtiden, och sedan fråga oss - hur når vi dit? Det blir en vision och en lokal utvecklingsplan med konkreta mål, som ska gå hand i hand med Agenda 2030 för hållbar utveckling.

Efter det kan vi gå vidare tillsammans och göra verkstad av idéerna! Det kan t. ex. bli arbetsgrupper som jobbar med olika projekt, nya företag som startas och fler som blir entreprenörer. Kanske startas det ett bygdebolag eller en ny ekonomisk förening för att skapa fler lokala arbetstillfällen.

Välkommen att vara med på resan!

Mer om oss

Vi som har skrivit den här rapporten är en arbetsgrupp på åtta personer som träffats ungefär varannan vecka under höst och vinter 2019/2020. Vi vill med vår LEA stärka vi-känslan och framtidstron i bygden genom att visa på de resurser som faktiskt finns här och sedan jobba vidare med de möjligheter som uppenbarar sig i processen. Genom att identifiera och synliggöra lokala frågeställningar får vi en grund för att kunna ta tag i dem.

Idéer som dykt upp under resans gång eller i efterhand ska konkretiseras och förverkligas. Genom att organisera oss i bygden blir det lättare för oss att agera och förverkliga våra idéer.

"I Örbyhus ska vi inte bara bo, vi ska leva!"

I den här rapporten kan du läsa vad den lokalekonomiska analysen (LEA) för Örbyhus kom fram till.

Lokalekonomisk analys handlar i korthet om att kartlägga resurser i närområdet för att se vilken utvecklingspotential som finns för att t. ex. skapa nya företag och arbetstillfällen. Ett sätt att se på det hela är att tänka - vad spenderar människor sina pengar på och var? Går det att "täppa till" vissa av hålen som läcker resurser från området genom att konsumera mer lokalt?

Vår LEA ska vara en grund för en välmående bygd. Det handlar inte bara om siffror, utan om resurser t. ex. i form av föreningsliv och naturresurser.

Välkommen att vara med på resan!

Denna rapport går även att ladda ner på Utveckla ÖTV:s webbsida:
utvecklaotv.wordpress.com